

Forum Syds policy för miljö och klimat

Beslutad av: Forum Syds styrelse

Beslutsdatum: 2012-01-23

Senast uppdaterad: 2017-08-31

Giltighetstid: Tillsvdare

Ansvarig: Generalsekreterare

Publiceras: Intranätet och Forum Syds hemsida

A. FORUM SYDS STÄLLNINGSTAGANDEN KRING MILJÖ OCH KLIMAT

1. Civilsamhällets betydelse för en ekologiskt hållbar utveckling
2. Staters ansvar för att tillgodose marginaliserade och diskriminerade gruppers rättigheter
3. Bistånd som syftar till att åtgärda miljö- och klimatförändringar
4. Miljö- och klimatförändringar
5. Rätten till ren energi
6. Rätten till mat
7. Rätten till rent vatten
8. Rätten till naturresurser
9. Rätten till hållbart boende

B. POLICYNS TILLÄMPNING PÅ EN ÖVERGRIPANDE NIVÅ I HELA FORUM SYD

A. Forum Syds ställningstaganden kring miljö och klimat

1. Civilsamhällets betydelse för en ekologiskt hållbar utveckling

Forum Syd anser att det civila samhällets organisationer har en mycket viktig roll med dubbla utmaningar. Det ena är att utrota fattigdomen genom att stärka människors rättigheter och främja en demokratisk utveckling. Den andra är att arbeta för att ställa om till en ekologiskt hållbar utveckling.

Miljöorganisationers, biståndsorganisationers, lokalsamhällets och andra sociala rörelsers mobilisering är avgörande för att världens makthavare skall ta sitt ansvar för klimatomställning och klimatanpassning.

Marginaliserade kvinnors och mäns rättigheter, demokratiska beslutsprocesser och social rättvisa skall stå i fokus vid meningsfulla förhandlingar och rättvisa beslut såväl för regeringar i olika länder som globalt.

Marginaliserade grupper i lokalsamhällen ser idag effekterna av miljöproblem och klimatförändringar. Det är främst de och deras rättigheter som drabbas. Det är viktigt att de kan förstå hur miljö- och klimatförändringarna påverkar deras rättigheter. Likaså att de mobiliserar, organiserar sig, analyserar sin situation och hittar strategier för förändring. Detta är nödvändigt för att de skall få inflytande över beslut i kommunen eller landet. De skall vara delaktiga i omställningen till ett hållbart nyttjande av ekosystemen. Deras inflytande krävs för att anpassningsåtgärder skall ta hänsyn till deras rättigheter och att utvecklingen skall bli långsiktigt hållbar.

Forum Syd samarbetar med och stödjer partners inom civilsamhället i utvecklingsländer. Det är organisationer som arbetar med mobilisering, medvetandehöjande arbete och som vill påverka makthavare lokalt, nationellt och globalt.

Forum Syd samarbetar med övriga civilsamhället för att:

Det civila samhällets organisationer har en central roll i att medvetandegöra och mobilisera kvinnor och män, påverka makthavare och delta i beslut. De har en viktig uppgift i att delta i planeringen för omställning till ett hållbart nyttjande av naturresurser och ekosystem. Likaså för att stärka marginaliserade kvinnors och mäns kapacitet för att ta fram strategier och vara delaktiga i en effektiv klimatanpassning.

Se vidare i Fördjupningsmaterialmaterial avsnitt 1 men även övrigt fördjupningsmaterial för detaljerade ställningstaganden kring civilsamhällets roll

2. Staters ansvar för att tillgodose marginaliserade och diskriminerade kvinnors och mäns rättigheter

Klimat- och miljöförändringarna drabbar redan marginaliserade och diskriminerade grupper värst, både på landsbygden och i städerna. Den stora majoriteten av de som inte har tillräckligt med mat och vatten bor på landsbygden. De är småbrukare, jordlösa arbetare, jägare eller fiskare. Fattiga småbrukare har de sämsta jordarna och drabbas därför hårt av miljö- och

klimatförändringar. Även största delen av den fattiga befolkningen som lever utan vatten, sanitet eller elektricitet bor på landsbygden.

Marginaliserade kvinnor och män i städernas slumområden har också en svår livssituation. I slummen saknas tillräcklig tillgång till livsnödvändiga resurser som rent vatten, ren energi och en lämplig bostad. Slumområdena är dessutom ofta belägna i områden som är särskilt utsatta för översvämningar, erosion och andra naturkatastrofer. Sådana händelser förväntas öka i takt med att klimatet förändras.

Kvinnor är särskilt utsatta då de nästan alltid ansvarar för att hämta vatten, laga mat och ta hand om barn, gamla och sjuka i familjen. De vistas mer hemma och saknar ofta information och resurser för att hantera oförutsedda extrema väder. Dålig tillgång till rent vatten och energi innebär att i flickor och kvinnor tvingas använda mycket tid till att hämta vatten och skaffa ved.

Maktförhållandena mellan könen i de flesta fattiga länder, särskilt i fattiga hushåll, bidrar till att flickor och kvinnor har mindre möjligheter till utbildning, hälsa och inkomst. Bristande tillgång till energi förstärker dessa mönster.

De flesta småbrukare är kvinnor. De producerar majoriteten av maten i fattiga länder. Trots detta äger de inte ens 2 % av marken. De har svårt att få lån på grund av diskriminerande lagar. Kvinnor och flickor lider också mer av näringsbrist än män och pojkar. Andra marginaliserade grupper som riskerar att drabbas hårt av klimat- och miljöförändringarna är barn, äldre, sjuka och funktionshindrade.

Nationella och lokala utvecklingsplaner som inkluderar fattigdomsbekämpning, nationella anpassningsplaner¹ och omställningsplaner² måste utgå från miljö- och klimatförändringarnas effekter. De måste också utgå från kvinnors och mäns rätt till exempelvis mat, rent vatten, ren energi, naturresurser, hållbart boende, utbildning och hälsa. Rättigheterna är odelbara.

Dessa principer måste gälla även i globala klimatförhandlingar, handelsavtal, avtal kring biologisk mångfald och skuldavskrivningar och liknande avtal. Kommuner, regeringar och internationella institutioner måste besluta om politiska och ekonomiska styrmedel som både stimulerar och tvingar fram nödvändiga förändringar.

Forum Syd samarbetar med övriga civilsamhället för att:

Stater skall vara transparenta, kunna ställas till ansvar och tillgodose marginaliserade och diskriminerade kvinnors och mäns rättigheter. Dessa människor skall kunna delta i beslut, planering, uppföljning och utvärdering av ett hållbart nyttjande av naturresurser och ekosystem. De ska samtidigt kunna utkräva ansvar för att få sina rättigheter tillgodosedda. Detta gäller i förhållande till utvecklings-, omställnings- och anpassningsplaner i lokalsamhället, nationellt, eventuellt också regionalt och globalt.

*Se vidare i samtliga avsnitt i
Fördjupningsmaterialmaterialet för detaljerade
ställningstaganden*

¹ NAPA (National Adaptation Programme of Action)

² NAMA (Nationally Appropriate Mitigation Action)

3. Bistånd som syftar till att åtgärda miljö- och klimatförändringar

Maktförhållanden måste ändras till fördel för marginaliserade och diskriminerade kvinnor och män för att en miljö- och klimatomställning och klimatanpassning skall bidra till mindre fattigdom och försäkra människor deras rättigheter. Det måste ställas krav på att staterna utformar demokratiska beslutsprocesser kring omställnings- och anpassningsplaner och budgetar. Civilsamhällets deltagande är avgörande för en effektiv omställning och anpassning.

Forum Syd samarbetar med övriga civilsamhället för att:

Bistånd som syftar till ekologiskt hållbar utveckling och ger stöd till klimatomställning och klimatanpassning skall ställa krav på demokratiska beslutsprocesser och ändrade maktrelationer. Förändringen skall vara till fördel för marginaliserade och diskriminerade kvinnor och män i alla omställnings- och utvecklingsplaner som får stöd. Jämställdhetsmål och kvinnors deltagande ska inkluderas i alla beslut och planer för att nå hållbar utveckling.

Se vidare i samtliga avsnitt i Fördjupningsmaterialmaterialet för detaljerade ställningstaganden

4. Miljö- och klimatförändringar

Jordens naturresurser och ekosystem är nödvändiga för vår överlevnad. Naturresurserna är grunden till allt levande och utan dem finns varken ekonomisk eller social utveckling.

Idag överutnyttjas och utarmas planetens resurser med en aldrig tidigare skådad hastighet. Konsekvenserna är och kommer att bli allt mer allvarliga. Klimatförändringens effekter syns redan i vissa delar av världen. Extrema oväder blir allt vanligare, torrperioder förlängs och förvärras och havsnivån stiger. Glaciärer, som är källan till vatten för miljarder människor, smälter.

Den biologiska mångfalden utarmas i en mycket hög hastighet. Den är central för att ekosystemen ska kunna förse kvinnor och män i hela världen med livsnödvändiga varor och tjänster.

Att uppnå Agenda 2030 och de globala målen om bland annat fattigdomsbekämpning, minskad hunger, utbildning och hälsa försvåras allvarligt av miljö- och klimatkrisen.

Den nuvarande utvecklingen måste förändras drastiskt för att inte äventyra mänsklighetens överlevnad. Ett hållbart nyttjande av jordens resurser och ekosystem är en förutsättning för att utrota fattigdomen, tillgodose kvinnors och mäns rättigheter och fördela jordens resurser mer jämlikt.

Forum Syd samarbetar med övriga civilsamhället för att:

Jordens ekosystem och naturresurser skall nyttjas hållbart. Människors resursutnyttjande får inte överskrida jordens kapacitet. Jordens medeltemperatur får inte stiga mer än 1,5°C jämfört med förindustriell tid för att undvika allvarliga konsekvenser. De globala utsläppen av växthusgaser bör vara nära noll år 2050 och i Sverige nära noll år 2030. De rika länderna skall gå före i med kraftiga utsläppsminskningar på hemmaplan och samtidigt bidra med en omfattande

resursöverföring för att möjliggöra de fattiga ländernas anpassning och omställning.

Se vidare i Fördjupningsmaterialmaterialet avsnitt 2,3 och 4 för detaljerade ställningstaganden.

Forum syd lyfter fram några rättigheter som uppfyller två kriterier. De påverkas av klimat- och miljöförändringar. Samtidigt är de en del av lösningen. Det är människors rätt till ren energi, till mat, till rent vatten, till naturresurser samt rätten till ett hållbart boende.

5. Rätten till ren energi

Tillgång till energi är en grundläggande förutsättning för att många av de mänskliga rättigheterna ska kunna tillgodoses. Det handlar om att producera och tillreda mat, få rent vatten, bygga bostadshus, ha tillgång till sjukvård och el i bostaden. Tillgång till energi påverkar bland annat utbildning, hälsa och försörjning. I stora delar av världen används energi i överflöd, medan människor i andra delar lever i energifattigdom. För att säkra hållbar utveckling bör energin vara ren och förnyelsebar.

Forum Syd samarbetar med övriga civilsamhället för att:

Hela världens energisystem skall ställas om från fossil till förnybar energi. Samtidigt ska energifattigdomen utrotas. Detta kräver en mycket omfattande resursöverföring från rika till fattiga länder. Kontroll och förvaltning av småskaliga förnyelsebara energikällor måste decentraliseras och involvera berörda grupper.

Se vidare i Fördjupningsmaterialmaterialet avsnitt 6 för detaljerade ställningstaganden

6. Rätten till mat

Det framtida jordbruket, fisket och i viss mån skogen skall år 2050 ge föda åt 9-10 miljarder. Det finns i dagsläget tillräckligt med föda för att rätten till näringsriktig och tillräcklig mat skulle kunna tillgodoses för alla. Trots det har över 900 miljoner inte mat för dagen.

Jordbruket står idag för ca 17 procent av växthusgasutsläppen, främst genom boskapsskötsel och användning av handelsgödsel. Intensiv odling med konstbevattning och en omfattande användning av bekämpningsmedel och konstgödsel har bidragit till utarmade jordar. Konkurrensen om markresurserna ökar i takt med ökad köttkonsumtion, biobränsleproduktion och längre torrperioder.

Forum Syd samarbetar med övriga civilsamhället för att:

Det framtida jordbruket skall genomgå en stor förändring för att bedrivas på ett långsiktigt hållbart sätt. Samtidigt skall det mätta ytterligare några miljarder kvinnor och män. Tillgången till mat skall fördelas jämnare i världen.

Se vidare i Fördjupningsmaterialmaterialet avsnitt 5 för detaljerade ställningstaganden

7. Rätten till rent vatten

Utarmningen av jordens markresurser är starkt kopplad till utarmningen av jordens sötvattenresurser. Tillgång till rent sötvatten är en förutsättning för alla arters överlevnad. Rätten till rent vatten är därför helt central. Människor behöver dricksvatten och vatten till matlagning, hygien och sanitet. Rent vatten är

också nödvändigt för produktion av livsmedel, till industriproduktion och för att skapa energi.

Miljö- och klimatförändringarna hotar tillgången till sötvatten. Sötvatten är i många delar av världen en stor bristvara. Idag saknar ca 1,1 miljard människor tillgång till de 20 – 50 liter vatten som krävs varje dag för dricksvatten och matlagning.

Ökande befolkning och förändrade konsumtionsmönster ökar trycket på vattenresurserna. Under senaste århundradet har vattenanvändningen ökat dubbelt så snabbt som världens befolkningstillväxt. Mer än 30 procent av världens befolkning påverkas av vattenbrist redan idag.

Forum Syd samarbetar med övriga civilsamhället för att:

Användningen av rent sötvatten för hushåll, jordbruk, skogsbruk och industri skall ske på ett hållbart sätt. Likaså skall kontroll och förvaltning av småskaliga vattensystem (exempelvis brunnar och vattenkällor) decentraliseras och involvera berörda grupper.

Se vidare i Fördjupningsmaterialmaterial avsnitt 7 för detaljerade ställningstaganden

8. Rätten till naturresurser

Majoriteten av befolkningen i många utvecklingsländer är beroende av odlingsbar mark, betesmark, skogsmarker, fiskevatten och jaktmarker för sin överlevnad och försörjning. De har ingen äganderätt eller formaliserad rätt att använda naturresurser som de brukat i generationer.

Urfolk har rätt till de naturresurser som de av hävd använder. Detta respekteras ofta inte av olika regeringar. Miljö- och klimatförändringarna bidrar till att konkurrensen hårdnar om naturresurser. Det inkluderar till exempel så kallad landgrabbing.

Forum Syd samarbetar med övriga civilsamhället för att:

Stater skall formalisera kollektiva och individuella brukarrätter för mark och andra naturresurser som traditionellt används av småbrukare och urfolk. Likaså skall kontroll och förvaltning av mark och andra naturresurser decentraliseras och involvera berörda grupper.

Se vidare i Fördjupningsmaterialmaterial avsnitt 8 för detaljerade ställningstaganden

9. Rätten till hållbart boende

Hälften av världens befolkning bor i städer. Urbaniseringen ökar och när staden breder ut sig växer utmaningarna. Staden tar värdefull åkermark i anspråk. Bostadsområden skapas långt ifrån stadskärnan. Det ökar transporter och ofta även privatbilismen.

Slumområdena blir fler och större beroende på att urbaniseringen är omfattande och sker i snabb takt i de flesta utvecklingsländer. År 2020 bedöms världens slumområden befolkas av nästan 900 miljoner.

Städerna påverkar miljön genom förändrad mark- och vattenanvändning och de bidrar till klimatförändringen. Städernas befolkning blir allt mer utsatt för klimatförändringens konsekvenser såsom torka, översvämningar och havsnivåhöjning.

**Forum Syd samarbetar med övriga
civilsamhället för att:**

Den framtida stadsutvecklingen skall innebära en minskad miljö- och klimatpåverkan. Samtidigt ska befolkningens behov av och rättighet till exempelvis hållbart boende, mat, rent vatten, avlopp och energi tillgodoses

Se vidare i Fördjupningsmaterialmaterial avsnitt 9 för detaljerade ställningstaganden

B. Policyns tillämpning på en övergripande nivå i Forum Syd

Forum Syds vision är från och med juni 2012: ”En rättvis och hållbar värld där alla människor har makt att förändra.” I idéprogrammet beskrivs Forum Syds värdegrund om bland annat en hållbar värld.

Forum Syds ställningstaganden i miljö- och klimatfrågor och de riktlinjer som ska utarbetas på basen av policyn styr hur organisationens alla enheter kan integrera miljö- och klimat ur ett rättighetsperspektiv i sin verksamhet. Detta skall återspeglas i Forum Syds verksamhetsplaner och enhetsplaner.

Ledningens ansvar på Forum Syd

Forum Syds ledning ansvarar för att integrera ett miljö- och klimatperspektiv i hela organisationen genom att detta integreras i den övergripande verksamhetsplanen och i enhetsplanerna.

Miljö- och klimatarbetet följs upp i samband med att verksamhetsplanerna följs upp.

GS ansvarar för återspeglingsrapportering till styrelsen från kansliet och olika verksamhetsområden. Underlag till detta ansvarar olika verksamhetschefer för.